

Trablusgarp Balkan ve Birinci Dünya Savaşı

Trablusgarp Savaşı

- Millî birliğini sağladıktan sonra diğer Avrupa devletlerinin gerçekleştirmiş olduğu sömürgecilik faaliyetlerinden geri kalmak istemeyen İtalya, sömürge alanı olarak Tunus'u kendisine seçmişse de İngiltere ve Almanya'nın Tunus'u Fransa'ya 'bahşetmeleri' neticesinde Fransa'ya karşı mücadele edebilecek kadar güçlü olmayınca kısa süreliğine sömürgecilik faaliyetlerinden 'mahrum' kalmıştır. Bir müddet Tunus'u alabilme umudu taşıyan İtalya 1881 yılında Fransa'nın Tunus'u işgal etmesinin ardından yeni sömürge alanı olarak seçtiği Habeşistan'dan 1896 yılında imzalanan bir anlaşma neticesinde de geri dönmek zorunda kalınca bölgede sömürgecilik alanında yeni bir güç merkezi olma düşüncesi ile Afrika'nın kuzeyindeki bir diğer Osmanlı toprağı olan Trablusgarp ve Bingazi'ye yönelmiştir.

Fransa ve İngiltere'nin Afrika'nın kuzeyindeki faaliyetlerine karşı güvence olarak dâhil olduğu Üçlü İttifak içerisinde de kendisinin bu bölgeler ile ilgili emellerini müttefiklerine kabul ettirmeye çalışan İtalya bunda başarılı olmuştur. Bu bağlamda Üçlü İttifak'ın yenileneceği 1887 yılındaki görüşmelerde İtalya, müttefiklerinden sadece Almanya'dan Fransa'ya karşı Kuzey Afrika'da gerçekleştireceği bir faaliyette destek sağlamıştı. İtalya diğer taraftan sömürgecilik politikalarını gerçekleştirmek için diğer ülkeler ile de irtibat halinde idi.

1900 yılı Aralık ayında Fransa ile bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya göre Fransa İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki, İtalya da Fransa'nın Fas üzerindeki emellerini karşılıklı olarak tanımaktaydılar.²² Bunun ardından İtalya Üçlü İttifak'ın tekrar yenileneceği 1902 yılındaki görüşmelerde bu defa 1887 yenilemesinde İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki emellerini tanımayan Avusturya Macaristan'ın da bu İtalyan emellerini tanımasını sağlamıştır. Üçlü İttifak'ın Haziran ayındaki yenileme anlaşmasından sonra İtalya ve Fransa gizli bir anlaşma yaparak herhangi bir saldırıya maruz kalmaları halinde tarafsız kalacaklarını taahhüt ediyorlardı.

İtalya kendi sömürge politikalarını sağlama alabilmek için birkaç ay öncesinde kendisini bağlı kıldığı bir anlaşmanın ruhuna aykırı faaliyetlerde bulunmaktan hiç çekinmemektedir. İtalya bundan sonra da gerektiği noktalarda müttefiklerinin karşısında yer almaya başlamıştır. Bir taraftan Fransa ve İngiltere ile iyi ilişkiler içinde bulunmaya çalışan Üçlü İttifak üyesi İtalya, diğer taraftan da bu ittifakın üyesi olan Avusturya-Macaristan ile arasının bozulmasına neden olabilecek faaliyetlerde bulunmaya ve Adriyatik ve Arnavutluk üzerinde irredendist politikalar uygulamaya başlamıştır. Bunun haricinde 1906 yılında Almanya ile Fransa arasında vuku bulan Fas Krizi sırasında İtalya, müttefiki Almanya'yı hiçbir surette desteklememiştir.

1908 yılına gelindiğinde İtalya Trablusgarp üzerindeki emellerini yapmış olduğu açık veya gizli anlaşmalar ile çoğu Avrupa devletine kabul ettirmiş bulunmaktaydı. 1908 yılı içerisinde Avusturya Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhak etmesi Adriyatik'i kendi denizi olarak gören İtalya'nın tepkisine sebep olmuştur.

Avusturya-Macaristan'ın Balkanlar'daki faaliyetlerinden rahatsız olacağını düşündüğü Rusya ile irtibata geçen İtalya, Rusya ile 24 Ekim 1909'da Racconigi Antlaşmasını imzalamıştır. Buna göre; Balkanlarda mevcut durum korunacak, taraflardan birisi Avusturya-Macaristan ile bir anlaşma yapacak olursa bu ancak diğer tarafın da katılımı ile olacak ve İtalya Rusya'nın Türk Boğazları'ndaki menfaatlerini, Rusya da İtalya'nın Trablusgarp'taki menfaatlerini tanıyacaktı. Racconigi Antlaşması ile İtalya Trablusgarp üzerindeki emellerini son büyük devlet olan Rusya'ya da kabul ettirmiş olmaktadır. İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki emellerini Rusya'ya da kabul ettirmesinin ardından artık İtalya uygun zamanı kollamaya başlamıştır.

Bu noktaya gelinceye kadar İtalya'nın Avrupa siyasî dengelerini çok iyi takip ettiğini; genelde sadece kendi sömürgecilik faaliyetlerini gerçekleştirmek için uğraş verdiğini, Avrupa'nın güçlü devletlerinin mücadelelerine pek müdahalede bulunmadığını ve sömürgecilik faaliyetleri için yeri geldiğinde hiç çekinmeden zıt kutuplar içerisinde yer alabildiğini görmekteyiz. Bundan sonra İtalya Trablusgarp hareketi için fırsat kollamaya ve resmen gün saymaya başlamıştır. Nihayetinde İtalya o fırsatın 1911 Eylül ayı olduğuna kanaat getirmiş ve Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir.

23 Eylül Notası

İtalya savaşıya yönelik ilk hamlesi olarak 23 Eylül 1911'de İstanbul'a bir nota verdi.

Buna göre; Osmanlı subayları ve İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin cahil ve mutaassıp halkı İtalyanlar aleyhine kışkırttıkları, bunun sonucu olarak Trablusgarp ve Bingazi civarında bulunan İtalyanların can güvenliğinin tehlikeye girdiği hatta canlarını tehlikede gören bazı ailelerin bölgeyi terk etmeye hazırlandıkları, Osmanlı yönetiminin bu durumları yatıştırmakta başarılı olamadığı belirtilerek Trablusgarp'a asker, silah, cephane ve erzak yüklü vapurların gönderilmesi kınanmakta idi.

Osmanlı yönetimi verdiği cevapta böyle bir durumun kesinlikle olmadığını belirterek Osmanlı'nın Trablusgarp'ta emniyeti ve asayişi sağlayabilecek kudrette olduğunu belirtmiştir. İtalya limanlarından yola çıkan İtalyan savaş gemileri yavaş yavaş artık Trablusgarp açıklarında görülmeye başlamıştı. Osmanlı'nın olası bir yardım gemisini engellemek amacıyla geçen bütün gemileri durdurup kontrol etmekteydiler. 25 Eylül'den itibaren 3 İtalyan savaş gemisi Trablusgarp ve Bingazi kıyılarını sıkı bir gözetim altına almıştı. Bu yüzden Bingazi'ye gönderilmek istenen tüfek ve cephaneleri taşıyan gemi de İtalyanlara yakalanma tehlikesinden dolayı yola çıkarılmamıştır.

Mahmut Şevket Paşa, genel hatları ile İtalyanlar nasıl muamelede bulunurlarsa aynı şekilde karşılık verilmesi emretmekte, başarısızlık halinde hemen iç bölgelere çekilerek burada bir hükümet kurulmalı, iç bölgelerde çete muharebeleri yapılmalı, silah ve cephane halka dağıtılmak üzere derhal iç bölgelere taşınmalı ve Tunus üzerinden İstanbul ile irtibat kurulmaya istemektedir. Osmanlı Devleti nabzını tuttuğu başta Almanya olmak üzere, Fransa ve Rusya'dan tatmin edici cevaplar alamamış İtalya'nın ise Trablusgarp'a yönelik niyetini bu defa gizlemediğine şahit olmuştur.

28 Eylöl Notası

İtalya ise son diplomatik girişimlerini neticelendirmeye çalışmaktaydı. Bu bağlamda 26 Eylöl tarihinde zaten daha önceki antlaşmalar çerçevesinde İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki haklarını kabul etmiş olan Avusturya-Macaristan bu durumun Balkanlara sıçramaması teminatı verilerek ikna edildi. Daha sonra hem İtalya hem de Osmanlı İstanbul elçisi üzerinden Almanya nezdinde girişimlerde bulunmuşlar ve olası bir işgalin Türkiye'de hükümetin düşmesine neden olabileceğini, bu durumun bir ihtilaf doğuracağını, yabancı devlet vatandaşlarına karşı kötü muamele yapılma ihtimalinin ortaya çıkacağını ve bunun neticesinde İtalya ve diğer devletlerin savaş gemilerini göndermek zorunda kalacaklarını belirterek bu surette Şark Meselesi'nin tekrar ortaya çıkması gibi vahim bir durumla karşı karşıya kalabilecekleri uyarısında bulunmuştur.

İtalyan elçi artık geriye dönüşün olmadığını belirtmiş, sorunun mahiyet değiştiğini, şimdi özellikle Akdeniz dengesinin söz konusu olduğunu ve bu dengenin İtalya'nın Trablusgarp'ı alması halinde kurulabileceğini belirtmiştir.

Tüm bu gelişmelerin neticesinde 28 Eylül'de İtalya Osmanlı yönetimine redd olunması halinde savaş ilan edeceğini belirten notayı vermiştir.

24 saat süreli bu notada İtalya; Trablusgarp ve Bingazi'nin Kuzey Afrika'nın diğer kısımlarına nazaran uygarlıktan uzak kaldığını, kendilerinin bu hususta Osmanlı Devleti'ni defalarca uyardıklarını, Osmanlı'nın bu bölgelerdeki İtalyan iktisadî faaliyetlerine son dönemlerde engellemeler çıkardığını, bölgede Türk subayları ve hükümet makamlarınca İtalyan halk üzerinde kötü muamelede bulunulması yönünde tahrikler yapıldığını, bu durumun sadece İtalyanlar için değil diğer milletler için de tehlike arz ettiğini, kendilerinin bütün uyarılarına rağmen bölgeye askerî nakliye gemilerinin gönderildiğini, gemilerin gönderilmesinin durumu tamamen kötüleştirdiğini ve kendilerinin bu sevkiyatın yarattığı tehlikenin önünü almaya mecbur bırakıldıklarını belirterek İtalya'nın bundan böyle çıkarlarını, şerefini ve haysiyetini korumak için Trablusgarp ve Bingazi'yi askerî kuvvet kullanarak işgale karar verdiği vurgulanmış ve 24 saat içinde bu notaya cevap verilmediği takdirde işgale başlanacağı belirtilmiştir.

Osmanlı kabinesi tarafından 29 Eylül'de verilen cevapta; bölgenin gelişmemiş olması Meşrutiyet öncesi yönetimlerin sorumluluğuna dâhil edilmekte, bölgedeki asayiş bozukluğu iddiaları reddedilmekte, Derne gemisinin ise zaten İtalyan notalarından önce yola çıktığı ve erzak taşıdığı belirtilmekte, İtalya'nın işgal kararından vazgeçmesi halinde İtalya'ya istediği bütün iktisadî imtiyazların verilebileceği ifade edilmektedir.

İki ülkenin nota teatisi ile birlikte savaşın kaçınılmazlığının zaten önceden farkında olan diğer ülkeler kendi güvenlikleri için de savaş hazırlıkları yapmışlardır. Bu bağlamda Rusya Osmanlı'nın paylaşılması ihtimalini de göz önünde bulundurarak Sarıkamış'a asker ve mühimmat yığmış, savaşın Balkanlara sıçraması ihtimalini değerlendiren Bulgaristan savaş hazırlıklarını hızlandırarak sınır boylarındaki asker ve mühimmatını arttırma faaliyetlerine girişmiş, savaş başlamadan önce tarafsızlığını ilan eden Yunanistan tedbiri elden bırakmayarak tehlikeli olabileceğini düşündüğü bölgelere asker sevk etmeye başlamış, Sırbistan ve Karadağ da aynı şekilde savaşa karşı hazırlıklar gerçekleştirmişler ve savaşın Balkanlara yayılmasından en fazla endişe duyan ülke olan Avusturya-Macaristan da böylesi bir olasılığın gerçekleşmesine karşılık sınırlarına asker yığmaya başlamıştır.

Savaş İlanı ve Sonrası

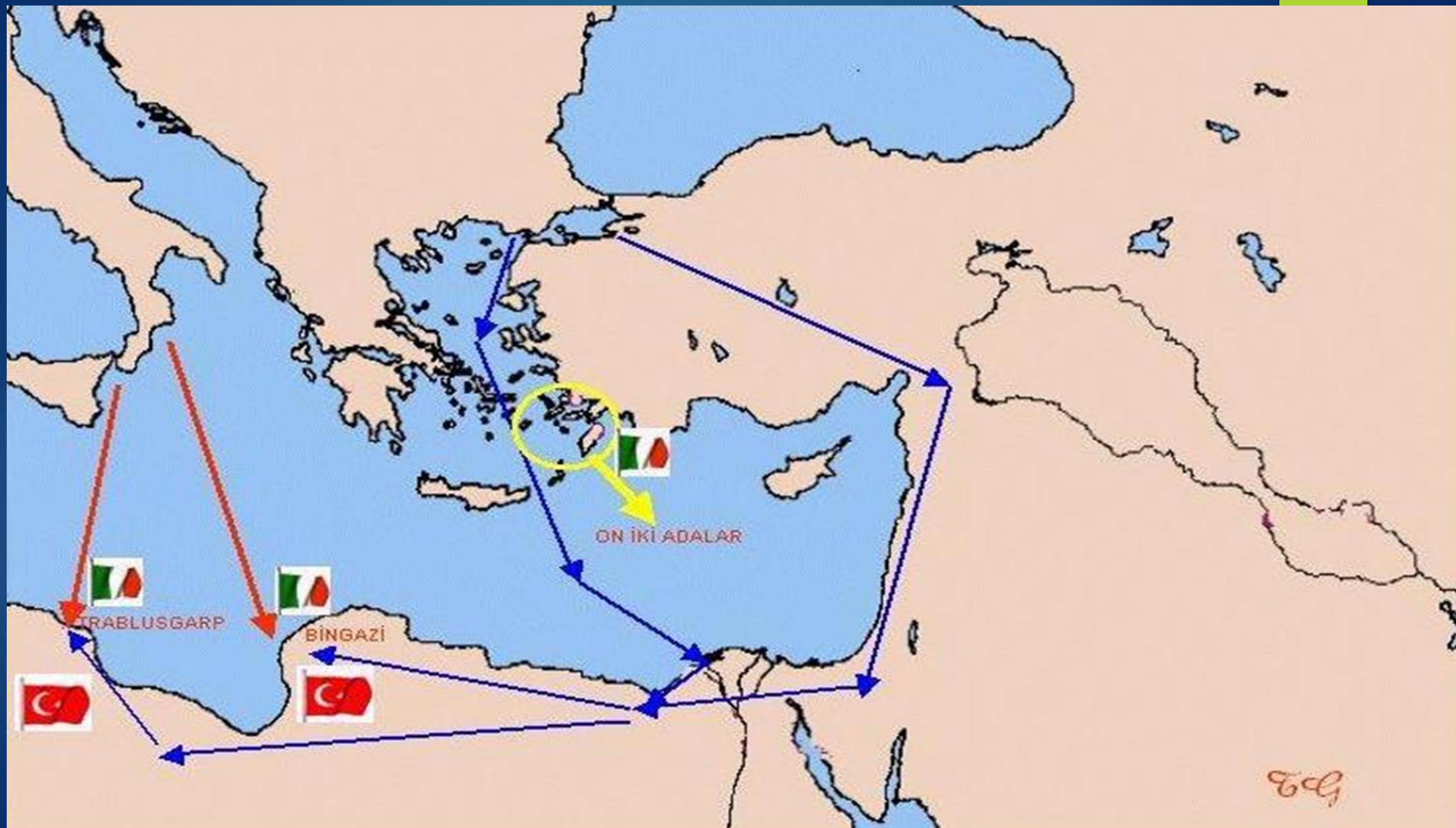
İtalya 29 Eylül'de Osmanlı'ya karşı savaş ilan ettiğini Osmanlı hükümetine iletmiştir. Savaş ilanı mektubu kendisine verilen Sadrazam Hakkı Paşa bunun ardından istifa etmiş ve yerine daha önce 7 defa Sadrazam olmuş, tecrübeli Said Paşa hükümet kurmuştur. Said Paşa da daha henüz görevine resmen başlamamış olduğu süre içinde İtalya'nın savaştan vazgeçirilmesi hususunda Avrupalı devletlerin nabızlarını tutmuş ancak sonucun kaçınılmaz olduğu görülmüştür. İtalya'nın savaş ilanının ardından Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyanların işlerinden çıkarılması kararının yanında Osmanlı'nın diğer devletler nezdinde daha kötü bir duruma düşmemesi için İtalyanların korunması yönünde de kararlar alınmıştır.

26 Eylül gecesi itibariyle ablukaya başlayan İtalyan gemilerinin sayısının savaş ilanı ile birlikte artmaya başlaması karşısında Osmanlı yönetimi kendisi için en uygun savaş taktiklerini geliştirmek zorunda kalmıştı. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın daha önce göndermiş olduğu talimatlar çerçevesinde elinden geldiğince mücadele edecek olan birlikler başarısız olmaları halinde iç bölgelere çekilerek mücadeleye devam edeceklerdi. Ayrıca bölge genelinde oldukça geniş bir nüfuz alanına sahip Şeyh Senusi'nin de yardımı sağlanmaya çalışılacaktı.

İtalyan temsilcileri 30 Eylül'den itibaren gemilerinden Trablusgarp şehrine gelip yetkililerle görüşerek teslim olmalarını istemeye başlamıştır. Şehirde bulunan yetkililer de İstanbul ile irtibata geçemediklerini belirterek zaman kazanmaya çalışmışlardır. Fakat 3 Ekim'de İtalya artık şehri bombalamaya başlamış ve menzilleri daha uzun olan İtalyan bombaları karşısında tutunamayan Türk birlikleri, gönüllüler ile birlikte İstanbul'dan gelen talimat çerçevesinde daha iç bölgelere çekilmişlerdir. Şehrin bombalanmaya başlaması ile birlikte şehirde asayiş bozulmuş, halk üzerinde büyük bir korku ve yılgınlık hüküm sürmeye başlamıştır.

Trablusgarp şehri 5 Ekim'de düşerken, bir gün önce Tobruk'u işgal eden İtalyanlar, 16 Ekim'de Derne'yi, 20 Ekim'de de Bingazi'yi işgal etmişlerdir.

1882 yılından bu yana Mısır'ı elinde bulunduran İngiltere İtalyanların savaş ilan etmelerinin ardından Mısır ticaretinde önemli rol oynayabilecek bir konuma sahip Sellum Limanı konusunda fırsatı kaçırmak istememiştir. Trablusgarp sınırları içinde yer alan Sellum Limanı'nın Mısır'a verilmesi talebi karşısında İngiltere ile bir mücadeleyi göze alamayan Osmanlı yönetimi de bu isteği kabul etmek zorunda kalmıştır.

Fransa da Trablusgarp sınırları içinde yer almasına rağmen Tunus üzerinden Afrika içlerine geçmesine olanak sağlayan bazı vahaları bu savaş sırasında tekrar gündeme getirmiştir. Trablusgarp sınırları içindeki Tarat Vadisi'ne Aralık 1911'den itibaren yerleşmeye başlayan Fransa'nın savaş sırasında Tunus sınırını kapatacağı imasında bulunması ve direnmesi karşısında Fransa'yı da karşısında alamayacak olan Osmanlı yönetimi Fransa'nın da Tarat Vadisi'ni işgal etmesini kabul etmiştir.

Trablusgarp'ın işgale karşısında gayri resmi bir seferberlik ilan edilmiş, protesto gösterileri düzenlenmiş, çok sayıda gönüllü Trablusgarp'ta savaşmak için resmî makamlara müracaat etmiş, azımsanmayacak sayıda insan da kendi çabaları ile Trablusgarp'a ulaşmaya çalışmıştır. Aralarında Enver Bey, Kolağası Mustafa Kemal, Eşref Bey (Kuşçubaşı), Paris Ataşesi Ali Fethi Bey, Süleyman Askerî Bey gibi kişilerin bulunduğu yüzlerce genç subay Trablusgarp'a ulaşabilme gayreti göstermişlerdir.

Gazeteci Mustafa Şerif takma ismini kullanan M. Kemal, Yakup Cemil Bey ile birlikte Mısır üzerinden Trablusgarp'a ulaşmak için yola çıkmış, ancak yolda hastalanarak İskenderiye'ye dönmek zorunda kalmış ve 15 gün hastanede kalmasına rağmen mücadeleden vazgeçmemiştir. İlk olarak Tobruk'a geçen M. Kemal burada 27 Kasım 1911'de Binbaşı rütbesine yükseltilerek Tobruk Komutanı olmuştur. Mustafa Kemal bundan sonra Trablusgarp'ın işgaline engel olmak için icracı olarak yer aldığı askerî mücadelelerin İstanbul ile temas halinde belirli bir plan ve koordinasyon çerçevesinde yürütülmesini çok zorlu şartlar altında sağlama gayreti göstermiştir.

Bölgedeki birliklerin komutanlıklarını vekâleten yürüten Neşet Bey'in yerine genç subay Ali Fethi Bey'in kurmay başkanı olması ile birlikte direnişin tüm komutası genç subayların eline geçmiş olmaktaydı. Padişahın damadı olması ve cepheye direnişe gelmiş olması bölge halkı üzerinde çok büyük etki yaratan Enver Bey Trablusgarp'ta büyük coşku ile karşılanmış ve cepheye gelen gönüllülerin sayısında bir artışa neden olmuştur. Genç subaylar ile birlikte güçlenen mücadele İtalyanlara karşı zaferler kazanmaya başlayınca İtalya bu başarısızlığını gölgelemek amacıyla bölgeyi tamamen ele geçirememiş olduğu halde 5 Kasım 1911'de Trablusgarp ve Bingazi'yi ilhak ettiğini ilan etmiştir.

Genç subayların gelmesi ile ivme kazanan direniş hareketinin şüphesiz en önemli ismi Senusi Şeyhi Ahmet Şerif olmuştur. Şeyh her zaman halifeye olan bağlılığını ifade etmiş ve İtalyanlara karşı mücadele vermiştir. Söz konusu İtalyan karşıtı mücadele bölgeye ulaşan Türk askerleri ile birlikte daha düzenli ve aşiretler arasında belirli bir koordinasyon çerçevesinde sürdürülmeye başlanmış ve İstanbul'un vermiş olduğu talimatlar doğrultusunda Enver Bey, Mustafa Kemal ve Ali Fethi Bey gibi isimlerin şekil verdiği kıyı şeridinde topyekûn saldırıdan ziyade iç bölgelere çekilen İtalyan askerî unsurlarının parça parça baskına uğratılması planı çerçevesinde yerli unsurların da yardımı ile İtalya uzun bir müddet zor durumda bırakılmıştır.

Uşi Barış Antlaşması

Gerek İtalya'nın gerek de Osmanlı'nın birbirlerini barışa zorlayan manevralar içinde bulunmalarının ardından 1912 yılı sonlarına doğru artık iki ÷lke arasında gizli görüşmeler yapılmaya başlanmıştır.

Her iki ÷lke de kendi taleplerinde ısrar etmişse de Osmanlı yönetiminin o sıralarda Balkanlarda kendisine karşı oluşmaya başlayan cephe ile birlikte İtalya'ya nazaran talepler konusunda daha esnek davranmak zorunda kalan taraf olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda karşılıklı olarak iletilen barış şartlarının ardından ilk barış görüşmeleri büyük bir gizlilik içinde Lozan'da 12 Temmuz 1912'de başlamıştır. Tarafların süren müzakereler süresince taleplerinin değişiklik gösterdiği görüşmeler devam ederken Said Paşa istifa etmiş yerine, içinde Kamil ve Hüseyin Hilmi Paşalar gibi eski sadrazamların bulunmasından dolayı 'Büyük Kabine' ismi verilen Gazi Ahmet Muhtar Paşa liderliğinde bir hükümet kurulmuştur.

Yeni hükümet savaş bölgesindeki yetkililerden cephanenin bittiği, cephane sevk edilmezse durumun daha da kötü olacağı, halkın bir kısmının artık barış yapılması gerektiğine inanmaya başladığı şeklinde bilgiler almıştır. Bunun ardından mecliste gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde yönetim yeni şartlarını belirlemiş ve bu şartlar çerçevesinde Nabi ve daha evvel Roma elçiliğinde görev yapan Fahrettin Bey görüşmeleri yürütmek üzere görevlendirilmişlerdir.

Bu sıralarda Osmanlı Devleti Balkanlarda Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'ın seferberlik ilan ettiği haberini almış ve bu devletlerin Osmanlı'ya karşı bir savaş başlatacakları yorumları yapılmaya başlanmıştır. Balkanlarda bir savaşın patlak vermesi, adaları işgal altında tutan İtalya'nın İzmir ve Trakya'daki sahil bölgelerini bombalama tehdidi gibi durumlar Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır.

Osmanlı Devleti ile İtalya arasında 15 Ekim 1912'de Uşi Barış Antlaşması imzalanarak savaşa son verilmiştir. Uşi Antlaşması 4 ekli ve 4. eki açık ilan edilecek bir gizli antlaşma şeklinde imzalanır ve buna göre antlaşmanın açık olan 4. ekinde özetle şunlar yer almaktadır: Barışın ilan edildiği, önce Osmanlı yönetiminin Trablusgarp'ta bulunan askerlerini ardından İtalyanların Adalardaki askerlerini geri çekeceği, tutsakların salıverileceği ve genel af ilan edileceği, iki ülke arasındaki eski antlaşmaların yeniden yürürlüğe gireceği, Osmanlı topraklarında işten çıkartılan İtalyanların yeniden işe alınacağı, Düyun-u Umumiye'nin Trablusgarp'taki gelirlerinin eskiden olduğu gibi ödenileceği, kapitülasyonların kaldırılması hususunda İtalya'nın yardımcı olacağı.

Antlaşmanın gizli olan metninde ise şu hususlar belirtilmektedir: Osmanlı Padişahı'nı temsil edecek Naibüssultan atanacağı ve bu atamada İtalyan hükümetinin de onayının aranacağı, Osmanlı Devleti'nin antlaşmayı müteakip 3 gün içinde bir Padişah fermanı yayınlatacağı ve bunu takiben de İtalya'nın bir Krallık emri yayınlatacağı, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Bingazi'ye silah, mühimmat ve asker göndermemeyi kabul ettiği, İtalya'nın Balkan sorununun Osmanlı çıkarlarına en uygun şekilde sonuçlandırılması için Osmanlı'ya her türlü yardımda bulunacağı gibi maddeler bulunmaktadır.

- 1911-12 yılları arasında İtalya'nın bütün koşullarını hazırladığı Osmanlı'nın ise inanmak istemediği savaş başladı ve Osmanlı sadece bölge halkının ve bölgeye ulaşmış olan Türk subaylarının mücadelesi ile sürdüğü bu savaşı Balkan Savaşı'nın başlamasından sadece bir hafta sonra 15 Ekim 1912'de Uşi Barış Antlaşması ile neticelendirmiştir. Bu antlaşma ile Trablusgarp'ı kaybeden Osmanlı yönetimi bunun yanında İtalya'nın tavsiyesi/tehdidi ile Balkan Savaşı sırasında Rodos ve On İki Ada'yı da İtalya'ya bırakmıştır. Ancak Rodos ve On İki Ada II. Dünya Savaşı'na kadar İtalya'da kalmış ve savaş sonrası yapılan düzenlemeler ile Yunanistan'a bırakılmıştır. Bu şekilde toprak kayıplarına devam eden Osmanlı yönetimi daha barış görüşmeleri devam ederken ortaya çıkan Balkan Savaşları ve sonrasında da I. Dünya Savaşı ile oldukça zorlu bir sürecin içine girmiştir. Böylelikle Trablusgarp Savaşı Osmanlı diplomasi tarihinde kötü gidişatın ilk emarelerinden biri olarak yerini almıştır. Gerçekleşen bu savaşlar, dönemin güçlü devletlerinin 'hasta adam' Osmanlı üzerindeki emelleri ve kötü yönetim gibi nedenlerden ötürü Osmanlı Devleti hızlı bir şekilde sona yaklaşmış ve Trablusgarp Savaşı başta olmak üzere vatan için cephelerde gönüllü mücadele edenler devletin yeni bir hüviyet kazanarak idamesini temin etmeye Mustafa Kemal önderliğinde muvaffak olmuşlardır.

BALKAN SAVAŞI

Balkanlarda ilk olarak Yunanistan(1829) Osmanlı Devletinden kopmuştu.

1877-78 Harbi sonunda ise Romanya, Sırbistan ve Karadağ'a tam bağımsızlık, Bulgaristan'a ise muhtariyet verilmesi ile Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hakimiyeti büyük ölçüde sona ermiştir.

İttihat ve Terakki yönetimi Balkan Devletleri arasındaki anlaşmazlıkların en önemlisi olan kiliseler meselesini 3 Temmuz 1911'de çıkardığı bir kanunla halletti.

Rusların, Sırbistan'la Bulgaristan'ı yaklaştırma politikası,13 Mart 1912'de imzalanan Sırp-Bulgar ittifak antlaşması ile sonuçlanmıştı. Bunu 29 Mayıs 1912 Bulgar-Yunan ittifakı izlemiş.1912 Ağustos ayında Karadağ, Bulgaristan'la sözlü bir ittifak yaptı.

SAVAŞIN NEDENLERİ

1. Fransız ihtilalinin doğurduğu fikir akımları
2. Başta Rusya olmak üzere Bazı devletlerin Balkan uluslarını kışkırtmaları
3. Batının, Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan atmak istemesi
4. Balkan Devletlerinin sınırlarını genişletmek istemeleri
5. Trablusgarp Savaşındaki başarısızlık ve hükümetin yanlış politikaları

- ❖ Sait Paşa Kabinesi Fransa'nın ikazlarına ve Atina'da ki Türk Maslahatgüzarı Galip Kemal Bey'in ihtarlarına rağmen Balkan ittifakının kurulacağına inanmıyordu.
- ❖ Hatta Sırbistan'ın Avrupa'dan satın aldığı silahların Selanik Limanından Belgrat'a sevk edilmesine bile izin vermişti.
- ❖ İlk olarak Karadağ 8Ekim 1912'de, sonra Bulgaristan ve Sırbistan 17 Ekim 1912'de , Yunanistan 19 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.
- ❖ Osmanlı Şark Ordusu 23 Ekim 1912'de kendisinden üç kat fazla olan Bulgar Ordusuna yenildi ve Çatalca'ya çekildi
- ❖ Garp Ordusu 23-24 Ekim'de Kumova'da Sırlara yenildiği gibi Tahsin Paşa da 35.000 kişilik ordusu ile Selanik'te Yunanlılara teslim oldu.

Balkanlarda yükselen gerginlik Karadağ'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı'ya savaş ilan etmesiyle başladı. Birinci Balkan Savaşı'nın başladığı gün, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşı kazanacağını düşünen Avrupa'nın büyük devletleri, ortak bir bildiri yayınlayarak barışın ve statükonun bozulmasına karşı olduklarını, statükonun bozulması hâlinde toprak değişikliğini kabul etmeyeceklerini açıkladılar. Ancak savaş beklenenden farklı gelişti.

Osmanlı İmparatorluğu art arda yenilgiler aldı. Sırbistan askeri güçleri Dalmaçya kıyılarına doğru ilerledi. 1878'den beri bağımsızlık için mücadele başlatmış olan Arnavutlar, Kasım 1912'de bağımsızlıklarını ilan ettiler. Rusya, Kasım'da Balkan Savaşı'nın başladığı gün yayınlanan bildiriye bir kenara iterek ele geçirilen toprakların Balkan devletlerine "silah hakkı" olarak bırakılması gerektiğini açıkladı. Avrupalı büyük güçler Balkan krizi nedeniyle tekrar karşı karşıya geldiler. Osmanlı İmparatorluğu büyük bir yenilgi alarak birkaç hafta içinde Selanik, Manastır ve Kosova gibi önemli kentleri kaybetti. Bulgar Ordusu Çatalca savunma hattına dayandı. Osmanlı Hükûmeti'nin ateşkes isteğine bir süre cevap vermeyen müttefik Balkan Devletleri, 3 Aralık 1912'de bu isteğe olumlu yaklaşarak, ateşkes antlaşmasını imzaladılar. Londra'da başlayan barış görüşmeleri 30 Mayıs 1913'te sonuçlandı ve Midye-Enez çizgisi sınır olarak saptandı. Sınır hattının batısında kalan topraklar, dört Balkan devletine bırakıldı. Öte yandan Arnavutluk'un sınırlarının tespiti sorunu da Avrupalı güçler arasında zaman zaman krize yol açtı.

-
- ✓ Osmanlı Devleti'nin zor durumundan faydalanan ve Balkanlarda milliyetçi akımın son temsilcisi olarak bağımsızlıklarını kazanan Balkan Ülkesi ARNAVUTLUKTUR.

Bab-I Ali Baskını

23 Ocak 1913 günü Enver Bey ve Talat Bey'in başını çektiği bir grup İttihat ve Terakki üyesi tarafından hükûmet binası Bâb-ı Âli'nin basılmasıyla yönetimi ele geçirecekler. Harbiye nazırı Nazım Paşa öldürülürken Sadrazam Kamil Paşa istifaya zorlanacaktır.

Le Petit Journal

ADMINISTRATION

61, RUE LAFAYETTE, 61

Les manuscrits ne sont pas rendus

On s'abonne sans frais
dans tous les bureaux de poste

5 CENT.

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ

5 CENT.

ABONNEMENTS

24ème Année

N° 1.160

DIMANCHE 9 FÉVRIER 1913

RENNES et SEINE-ET-ORGE	2 fr.	3 fr. 50
DÉPARTEMENTS	2 fr.	4 fr.
ÉTRANGER	2 fr. 50	5 fr.

UN COUP D'ÉTAT A CONSTANTINOPLE

Meurtre de Nazim Pacha

Yakın dönem Türk tarihinin ilk askeri darbesi

LONDRA ANTLAŞMASI (30 MAYIS 1913)

- ❑ Osmanlı Midye-Enes hattının doğusuna çekilecek. Çizilen bu sınırla Edirne Bulgaristan'a geçiyor.
- ❑ Arnavutluk ve Ege Adalarının durumunu Avrupa'nın büyük devletleri daha sonra belirleyecek.
- ❑ Selanik, Girit, G. Makedonya Yunanistan'a verilecek.
- ❑ Orta ve Kuzey Makedonya Sırbistan'a verilecek.

2. BALKAN SAVAŞI

Sırbistan, Arnavutluk'u alarak Adriyatik'e açılmanın hesaplarını yapıyordu. Ancak Avusturya ve İtalya aralarında anlaşarak Arnavutluk'u kendi himayelerine aldılar.

Bulgaristan'ın daha fazla toprak kazanması üzerine Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ilk savaşa katılmayan Romanya ile birlikte Haziran 1913'de Bulgaristan'a savaş açtılar.

İkinci Balkan Savaşı, Bulgaristan'ın yenilgisiyle sonuçlandı. Osmanlı Ordusu Edirne'yi geri almayı başardı. Balkan devletleri arasında 10 Ağustos 1913'te Bükreş Barış Antlaşması imzalandı. Balkan siyasi haritasına yeniden şekil verildi.

Balkan kriziyle birlikte Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf blokları bir kez daha karşı karşıya gelmişti. Bu kriz sonrasında özellikle Avusturya-Macaristan'ın, Rusya ve Sırbistan'la olan ilişkileri daha da gerginleşti.

Edirne geri alınıyor 22 Temmuz 1913

BÜKREŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1913)

Bulgaristan ve Balkan Devletleri arasında imzalandı.

- ▶ Romanya ile Bulgaristan'ın yeni sınırları belirlendi
- ▶ Bulgaristan Ege Denizi ile bağlantısını sürdürse de büyük ölçüde toprak kaybına uğradı.

OSMANLI DEVLETİ'NİN BALKAN DEVLETLERİ İLE İMZALADIĞI ANTLAŞMALAR

1. İSTANBUL ANTLAŞMASI (29 EYLÜL 1913)
2. ATİNA ANTLAŞMASI (14 KASIM 1913)
3. İSTANBUL ANTLAŞMASI (13 MART 1914)

BALKAN SAVAŞLARI'NIN SONUÇLARI

- ❑ Türkçülük akımı güçlenmiştir
- ❑ Balkanlarda yaşayan yüzbinlerce Türk kaybedilen topraklardan Anadolu'ya göç etmiş bu da Anadolu'da Türk nüfusunun artmasına neden olmuştur
- ❑ İttihat ve Terakki yönetimi orduyu ıslah etmiş gençleştirmiştir ve yeni silahlar almıştır. Bu yenilikler yapılırken Almanya'dan subaylar getirilmiş bu da Osmanlı Alman yaklaşmasını güçlendirmiştir.

I.DÜNYA SAVAŞI

- ▶ 1815 yılında yapılan Viyana Kongresi ile Avrupa'ya ve geniş anlamda dünyaya yeni bir düzen getirilmiş, yeni bir güçler dengesi kurulmuştu. "Avrupa Uyumı" ya da daha genel bir ifadeyle "Matternich Sistemi" adı verilen bu denge, Avusturya'nın kıtadaki başat rolüne ve kıtasal üstünlüğüne dayanıyordu. Ancak, bir yandan ihtilal sonrası ortaya çıkan ve tüm Avrupa'yı saran fikirler, diğer yandan bu fikirlerin de etkisiyle İtalyan ve Alman birliklerinin kurulması, Viyana Kongresiyle kurulan güçler dengesini temelinden değiştirdi.
- ▶ Avrupa uyumunun dayandığı temel güçlerin 19.yüzyılın sonlarına doğru teker teker yıkılması, belki de, Dünya Savaşının nedenlerini arama çabalarının çıkış noktasıdır. Modern makine endüstrisi, gelişmekte olan Avrupa devletlerinin dikkatlerini iç sorunlara çevirmiştir. Endüstri ve ticaret devrimlerinin ürünü olan barışçı anlayış, yüzyılın sonlarına doğru kendini hissettiren "ekonomik koruyuculuk ve milliyetçilik" anlayışlarının da zorlamasıyla kısa ömürlü olacaktır.

I.DÜNYA SAVAŞI

- ▶ Avrupa uyumunun ikinci dayanağı, Viyana kongresine katılan devletlerin yöneticileri arasında görülen ayaklanmalara karşı ortak tutumdu. Ancak, kongreden hemen sonra Yunan isyanında ve sonrasındaki ayrılıkçı hareketlerde görüldüğü gibi, yüzyılın sonunda “ulusal çıkarlar” uğruna monarşiler arası dayanışma ortadan tamamen kalktı.
- ▶ Üçüncü olarak, Osmanlının temsil ettiği Asyalı ve Müslüman kimliğine karşı Avrupa'nın ortak savunulması düşüncesi, Avrupa'da bir uyum oluşumunu beraberinde getiriyordu. Uluslararası ilişkilerin gerçeğine pekte uymayan bu yapay ve ilkel dayanışma yine 19. yüzyılın sonlarına doğru yıkılmaktan kurtulamadı.

I.DÜNYA SAVAŞI

Savaşın Sebepleri

Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini; Fransız ihtilalinde ve ihtilal sonrasındaki savaşların takip eden yüzyılda meydana getirdiği gelişmelerde, devletlerin olduğu kadar, milletlerin de davranışlarına yön veren Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı yeni fikirler, anlayışlar, siyasal, sosyal ve ekonomik kurumlarda aramak lazım gelir. Bu dönemde devletlerin kendi sınırları dâhilindeki ve aralarındaki ilişkiler, yeni bir düzen içinde akmaya başlamıştı. Bu yeni zeminin ve tüm dünyayı savaşa sürükleyen gelişmelerin ana elemanları şöyle sıralanabilir.

Liberalizm: Liberalizm, sadece devlet sınırları içinde çıkan bir gelişme olarak kalmamış, milletler arası diplomatik ilişkilerde de yer almıştır. Fransız İhtilali'nin getirdiği hürriyet, eşitlik ve ulusal egemenlik ilkelerinden esinlenen ve bu ilkeleri kapsayıp güvence altına alan anayasa ve seçilmiş bir parlamento'ya dayanan siyasal liberalizm, 1830 ve 1848 devrimlerinin, bir başka ifadeyle, liberal dalganın sonucu olarak, 19. yüzyılın ikinci yarısında, daha önceden hiç görülmemeyen yerlerde ortaya çıkarak, yalnızca Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerini değil, çok eski mutlak monarşi geleneğine sahip Doğu Avrupa ülkelerini, Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya ve hatta Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir.

Milliyetçilik: Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı, Napolyon ordularınca bütün Avrupa'ya yayılan ve 1838 sonrası yaşanan ihtilallerle giderek güçlenen milliyetçilik milletler arası çatışma konusunda liberalizmden daha etkili bir durum yaratmıştır. 19.yüzyılın sonunda kitleleri en çok etkileyen siyasi fikir milliyetçilikti. Milliyetçilik, hükümdarın şahsına duyulan sadakatten farklı olarak, milli kimlik/ kolektif kimlik kavramlarının yaratılmasını teşvik etmiş ve Avrupa siyasi haritasını, ulus-devletlerden oluşan bir yapıya dönüştürmüştür.

I.DÜNYA SAVAŞI

Başlangıçta bir kültür akımı olarak ortaya çıkan **Panslavizm**, Kırım Savaşı sonrasında bütün Slav ulusların, özellikle Balkanlardaki Sırların, Hırvatların, Slovenlerin ve Bulgarların Rusya'nın önderliğinde siyasi bir birliğe kavuşmasını amaçlar. Bu bağlamda, Rusya'nın Slav birliği hedeflerinden biri olan Balkan siyaseti, bu coğrafyada bir **Pangermenizm-Panslavizm** rekabetini yaratmıştır. Rusya ile Avusturya ve zamanla Almanya arasında olan rekabetin başlıca iki sebebi vardır: Birincisi, Balkan yarımadasındaki milletlerin bağımsızlık istekleridir. Berlin Kongresi'nden sonra, Osmanlı İmparatorluğunun Balkan topraklarına kendisi yerleşmek ve bu suretle Balkanlarda Slav birliğini kurulmasını önlemek için Avusturya-Macaristan'ın çabaları, Rusya ile arasında sert bir yarışmaya yol açmış ve bu iki devletin rekabeti, Alman-Avusturya birliğinin karşısında, karşı bir bloğun (üçlü itilaf) kurulmasına varan gelişmelerin başlangıcı olmuştur. İkincisi ise, Avusturya Slavları ve en çok Güney Slavları (Yugoslav) üzerinde Rusya'nın ve Sırbistan'ın manevi etkisinin artması ve bunun sonucu olarak Avusturya İmparatorluğu'nun, tıpkı Osmanlı imparatorluğu gibi dağılma tehlikesi ile karşı karşıya gelmiş olmasıdır.

Sömürgecilik: 1870 yılından sonra, sömürgeciliğin hem hızlandığını, hem de bu alanda yapılan yarışa yeni devletlerin katıldığını görüyoruz. Bu devletler, ulusal birliklerini tamamlayan İtalya ve Almanya ile Pasifik çıktıktan sonra gözlerini uzak doğuya çeviren Amerika Birleşik Devletleri ve topraklarını yabancılara açtıktan sonra bir kalkınma denemesine girişen Japonya'dır.

Rekabete katılan ülkelerin sayısındaki artış, sömürgecilik akımının hızlanmasına yol açan nedenlerden yalnızca biridir. Sömürgecilik akımının hızlanmasındaki en büyük pay, ekonomik etkenlerdedir. Endüstri devriminin sonucu olarak artan üretimin yeni pazarlar araması, biriken sermayenin yeni yatırım alanlarına yönelmesi, sürekli üretimde bulunan fabrikaların hammadde ve enerji ihtiyacı ile sömürgecilik hızlanarak yeni bir nitelik kazanmıştır.

I.DÜNYA SAVAŞI

- **Almanya'nın Yükselişi ve İngiliz-Alman Rekabeti:** Bismark'ın ayrılmasından sonra Almanya'nın izlediği dünya politikası dolayısıyla, diplomatik ilişkilerini yeni kıtalara, Afrika ve Uzakdoğu'ya kadar genişletmesi, büyük devletlerle çatışma alanlarının da genişlemesi neticesini doğurdu. Nitekim Almanya, 1890'dan sonra takip ettiği politika ile Güney Doğu Avrupa ve ön Asya'yı etkisi altına aldı. Afrika ve Uzakdoğu'da girişimlerde bulunmaya başladı. Böylece Almanya, İngiltere için denizlerde güçlü bir rakip, Avrupa'da da dengeyi bozan bir güç haline geldi. Almanya'nın denizlerde ve sömürgelerde İngiltere ile rekabete yönelmesi, dünya pazarlarını ele geçirmeye çalışması ve askerî yönden güçlenmesi; diğer devletler gibi İngiltere'yi de endişeye sevk etti. Bu yeni durum karşısında, İngiltere'nin güvenliği, Hindistan yolu ve deniz aşırı çıkarları tehdit ve tehlike altındaydı. Almanya'nın gücünün ve etkinliğinin azaltılmasını isteyen İngiltere, Almanya'yı ezmek için çeşitli tedbirlere başvurdu.

I.DÜNYA SAVAŞI

- ▶ **Alsace-Loren sorunu:** 1871 de Almanya'nın Alsace-Loren'i ele geçirmesi Fransa'da derin bir psikolojik yara açmıştı. Kimi Fransız siyasetçiler bu yağmaya karşı *revanche* (bir devletin, başka devletlere kaptırdığı topraklarını yeniden ele geçirme siyaseti) temasını sürekli olarak işlemekteydiler. Fransa ile Almanya arasındaki tarihi düşmanlık karşılıklı olarak iki taraf kara ordularının artırılmasına, hatta devletlerarası bloklaşmalara sebep oldu.
- ▶ **Blokların Kuruluşu ve Bloklar Arası Çatışma:** Avrupa'nın, 1870 den başlayıp 1907 ye gelinceye kadar geçen devrede iki bloğa ayrılmış olması, I. Dünya Savaşının en önemli sebeplerinden birini teşkil eder
- ▶ **Uluslararası Bunalımlar:** Uluslararası bunalımları barışçı yöntemlerle çözebilecek muktadir bir uluslararası örgütün bulunamayışı da dünyayı savaşa sürükleyen önemli faktörlerin başında yer almaktadır. 20. yüzyıla beraber, Bosna-Hersek, İkinci Agadir (Fas), Trablusgarp ve Balkan savaşları gibi ikili ve bölgesel sorunlar çözülmeyerek kronik hale dönüşmüş, bu suretle devletlerarası ilişkileri günden güne gergin hale gelmiştir. Bu gerilim, sorunlara akılcı çözüm bulacak ve gerekirse taraflara yaptırım uygulayabilecek uluslararası bir örgütün bulunamayışı sebebiyle, bloklar etrafında kümelenen ülkeleri savaşa sürüklemiştir.

I. DÜNYA SAVAŞINDAN ÖNCE AVRUPA

- İtilâf Devletleri
- İttifak Devletleri
- Tarafsızlar

Savaşın Başlaması

37

- ▶ Avusturya-Macaristan veliahdı Francois-Ferdinand'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından 28 Haziran 1914'de Saraybosna'da öldürülmesi üzerine 28 Temmuz'da fiilen savaş başladı.
- ▶ Bunu zincirleme olarak diğer devletlerin birbirlerine savaş ilân etmeleri izledi. Böylece cepheler kısa zamanda genişleyerek, savaş bütün Avrupa'ya yayıldı.
- ▶ Savaşa bu ismin verilmesi, bütün dünyanın katılmış olmasından değil “dünyanın merkezi” olarak görülen Avrupa'da cereyan etmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme Nedenleri

38

- ▶ Osmanlı Avrupa'da yalnız kalmamak için müttefik aramaya başladı.
- ▶ İngiltere, Fransa ve Rusya ile yapılan ittifak çalışmaları her üç devlet tarafından reddedildi.
- ▶ Ayrıca İngiltere parası peşin olarak ödenen ve tamamlanıp denize indirilen iki savaş gemisini Osmanlı'ya vermemiş bu da kamuoyunda İngiltere aleyhine bir ortam oluşturmıştır.
- ▶ Buna karşılık Almanya, Türkiye'yi kendi safına çekebilmek için son derece olumlu yaklaşımlarda bulundu. Böylece Osmanlı Devleti ister istemez Almanya ile yakınlaşmaya başladı.

Türk-Alman İttifakı

- ▶ Almanya ile ittifak görüşmeleri 27 Temmuz'da İstanbul'da başladı ve 2³⁹ Ağustos 1914'de **Türk-Alman İttifakı** imzalandı. Buna göre:
- ▶ 1) İki devlet Avusturya ile Sırbistan arasında çıkan bir anlaşmazlıkta tam bir tarafsızlık göstereceklerdi.
- ▶ 2) Rusya'nın aldığı askerî tedbirler sonucu, Avusturya ile Rusya savaşa tutuşur ve Almanya da Avusturya'nın yardımına gitmek zorunda kalırsa Osmanlı Devleti de savaşa katılacaktı.
- ▶ 3) Osmanlı Devleti tehdit altında kalırsa, Almanya, Osmanlı Devletini silahla savunacaktı.
- ▶ 4) İttifak 1918 yılı sonuna kadar devam edecek ve taraflardan biri feshetmezse beş yıl için yeniden yürürlüğe girecekti.

